

Tổng hợp Hội Thảo AI: Cơ Hội Và Thách Thức Đối Với Kitô Hữu Việt Nam Hôm Nay

Overview of the Symposium on AI: Opportunities and Challenges for Vietnamese Christians Today

Linh mục Phaolô Ngô Đình Sĩ & Terexa Minh Anh

Ngày nay, trí tuệ nhân tạo (AI) trở thành chủ đề quen thuộc và được nói đến trên mọi diễn đàn. Tuy nhiên, khi suy ngẫm sâu sắc hơn, chúng ta nhận ra những vấn đề cũng như cơ hội mà AI mang đến cho con người nói chung và đặc biệt là cho người Kitô hữu. Tại sao lại đặc biệt là người Kitô hữu? Là những người theo Đức Kitô, chúng ta loan báo Tin Mừng bằng lời nói, đời sống chứng tá, dưới sự hướng dẫn của Thánh Thần. Trước thời đại AI, cách thức chúng ta sống và loan báo đức tin đã được định hình bởi những phương thức truyền thống như giáo lý, kinh nguyện, và các hoạt động cộng đồng. Tuy nhiên, trong thời đại này, AI đang tạo ra một bối cảnh mới, với nhiều công cụ mới, những phương thức tiếp cận mới đầy thách thức và hứa hẹn cho công việc loan báo Tin Mừng của chúng ta. Hơn nữa, sự phát triển không ngừng của công nghệ này đã khiến chúng ta, đặc biệt là những Kitô hữu, những sinh viên và các giáo sư thần học, phải đối mặt với những câu hỏi về vị trí thích đáng của AI trong từng lĩnh vực, đặc biệt trong những vấn đề thuộc phạm trù đức tin và luân lý.

Trước những trở ngại đó, Học viện Công giáo Việt Nam và Đại học Công giáo miền Tây nước Pháp (Université Catholique de l'Ouest - UCO) đã hợp tác tổ chức hội thảo AI: CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC ĐỐI VỚI KITÔ HỮU VIỆT NAM HÔM NAY vào hai ngày **01 và 02/03/2024**, với những bài thuyết trình bàn về những câu hỏi nền tảng như: Liệu máy móc có tâm hồn hay không? Các ranh giới đạo đức trong việc sử dụng AI của chúng ta là gì? Hay, làm thế nào để chúng ta dung hòa được sức mạnh của thuật toán với quyền tối thượng của một Thiên Chúa yêu thương? Và nói chung, trong chính đời sống của người Kitô hữu ngày nay, trí tuệ nhân tạo (AI) mang đến những cơ hội và thách thức nào?

Thứ Sáu, ngày 01/03/2024

Sau lời nguyện đầu giờ và phần giới thiệu thành phần tham dự, Đức Cha Giuse, Viện trưởng Học viện Công giáo Việt Nam đã đặt ra cho cử tọa tính cấp thiết của một cuộc trao đổi về trí tuệ nhân tạo. Đức Cha Giuse bắt đầu bằng việc thống kê các con số ấn tượng về các bài viết, các buổi hội thảo, tọa đàm về trí tuệ nhân tạo đã, đang, và sẽ được tổ chức trong năm 2024 và những năm gần đây để cho thấy AI thật sự là vấn đề nóng bỏng của thời đại. Khi nói đến sự xuất hiện của đề tài công nghệ trong các văn kiện chính thức của Giáo Hội, Đức Cha Giuse nhấn mạnh sự quan tâm đặc biệt của Đức Thánh Cha trước công nghệ và AI, vì chúng đặt ra cho người Kitô hữu hôm nay nhiều ưu tư trong việc sống đời mình và thực thi sứ vụ của mình. Như thế, với những phần trình bày về cùng một chủ đề AI nhưng dưới những đặc trưng về văn hóa khác nhau từ các giáo sư đến từ Pháp và Việt Nam, Đức Cha Giuse mong rằng Hội Thảo

sẽ đem lại một nhìn phong phú hơn về trí tuệ nhân tạo, hướng chúng ta đến những câu trả lời xác đáng cho các cơ hội và thách thức mà AI đặt ra cho người Kitô hữu của thời đại ngày nay.

Ngay sau Đức Cha Viện trưởng, chúng ta đến với phần trình bày **L'IA : d'où vient-elle? Où va-t-elle? Une brève entrée en matière** (AI: Đến từ đâu? Đi tới đâu? Tóm lược mở đầu) của Gs. Dominique Vermersch, Nguyên viện trưởng UCO, và Gs. Thomas Hoàng Anh Ngọc. Hai giáo sư đi từ lược sử của sự phát triển trí tuệ nhân tạo, khám phá ba nền tảng của AI, và sau đó chỉ ra những thiên kiến vận hành của nó. Từ đó, hai giáo sư nhấn mạnh trên sự độc đáo của tính không-thể-giảm-trừ của trí tuệ con người, song cùng lúc công nhận AI như một trợ lực lớn của con người trong thế giới hiện đại.

Trước khi kết thúc phần trình bày, các giáo sư đặt ra câu hỏi về tác động hiện tại của AI, về ý nghĩa và sự khôn ngoan của các thuật toán, cũng chính là chủ đề của phần trình bày của cha Olivier Bonnewijn mang tên **La sagesse des algorithmes** (Minh triết thuật toán), cùng với sự hỗ trợ của phiên dịch viên soeur Cảnh Tuyết. Trong phần trình bày của mình, cha Olivier Bonnewijn đã đào sâu vào khái niệm “khôn ngoan thuật toán”, thừa nhận tính phổ biến của các thuật toán đồng thời nêu bật những hạn chế cố hữu của chúng. Với lý chứng bản thể luận được diễn giải bằng những ví dụ và hình ảnh quen thuộc, cha nhấn mạnh rằng các thuật toán, dù bản chất không tốt hay xấu, vẫn phản ánh ý định của con người. Do đó, trách nhiệm của các lập trình viên và người dùng là phải thực hiện sự khôn ngoan có trách nhiệm trong việc tạo ra và sử dụng chúng. Cuối cùng, mượn một cách diễn đạt trong ngôn ngữ tiếng Việt, cha Bonnewijn cho rằng phát huy ánh sáng của “minh triết” là vô cùng có giá trị trong việc đương đầu với thách thức to lớn mà AI đặt ra cho thời đại chúng ta.

Ngay sau phần trình bày của cha Bonnewijn là phần cử tọa đặt câu hỏi cho các thuyết trình viên. Khởi đầu với câu hỏi của Đức cha Louis, Viện phó Học viện Công giáo Việt Nam, về tính ứng dụng của trí tuệ nhân tạo trong các lãnh vực đời sống hiện đại, quý cử tọa đã trao đổi với các giáo sư Vermersch, giáo sư Thomas Hoàng, và cha Bonnewijn về các vấn đề kỹ thuật và ứng dụng, về phương thế mà qua đó trí tuệ nhân tạo có thể học biết các nhu cầu của chúng ta. Bên cạnh đó, cử tọa cũng đặt những câu hỏi nhằm làm rõ các hạn từ, khái niệm chuyên môn mà quý giáo sư đã nhắc đến trong phần trình bày của mình. Cuối cùng, qua ưu tư của cha Giuse Đỗ Mạnh Thịnh về việc liệu trái tim con người có dần trở nên “nhân tạo” hay không, cha Bonnewijn nhận định rằng trong khi trí tuệ con người phải là khuôn mẫu, chúng ta đang đặt để trí tuệ nhân tạo ở vị trí trung tâm khi mô tả trí tuệ con người một cách phủ định là trí tuệ “phi nhân tạo”, trong khi trí tuệ con người, tận cùng mà nói, luôn là trí tuệ của trái tim.

15 phút thảo luận sôi nổi kết thúc, toàn thể quý tham dự viên giải lao ít phút trước khi bước vào phần trình bày của cha Gioan Baotixita Lê Đình Phương, với đề tài **AI: Rượu mới bầu da cũ - Thách đố và cơ hội từ quan điểm luân lý Công Giáo** (L'IA: Vin nouveau dans de vieilles outres). Với cái nhìn năng động về vấn đề và trải nghiệm cá nhân về AI trong công việc và đời sống, cha Gioan Baotixita Lê Đình Phương xác nhận hiệu quả của AI, và nhận định rằng vấn đề mà AI đặt ra, về cốt lõi, không phải ở chính nó mà ở trách nhiệm của người sử dụng: tất cả tùy thuộc ở sự chọn lựa và mục tiêu con người nhắm đến với ý thức và tự do. Bài thuyết trình cũng đặt ra một vấn đề quan trọng liên quan đến đức tin: Làm thế nào để đảm bảo AI được sử

dụng một cách lương thiện và hướng đến sự thật? Trong nhãn quan Công giáo, cha Gioan Baotixita gọi AI như một dấu chỉ của thời đại, và như thế nó đòi hỏi nơi các Kitô hữu một sự lựa chọn trong đức tin, hướng về cứu cánh tối hậu của mình là Thiên Chúa, để không ngừng canh tân bản thân, sử dụng AI khôn ngoan và trách nhiệm và đọc thấy điều được loan báo qua dấu chỉ này. Sau khi cha Gioan Baotixita kết thúc phần trình bày, quý cử tọa đã đặt ra những câu hỏi để trao đổi với cha để làm sáng tỏ hơn rằng chính kinh nghiệm của chúng ta về Thiên Chúa là điểm sáng trong hình ảnh người môn đệ Đức Kitô ngày hôm nay mà AI không thể thay thế được, tuy thế AI vẫn thật sự là cơ hội, là công cụ có khả năng giúp cho chúng ta hoàn thành tốt hơn những sứ vụ của mình.

Ngay sau đó, cha Phaolô Ngô Đình Sĩ, trưởng ban tổ chức Hội Thảo, có đôi lời trước khi ngày thứ nhất của Hội Thảo khép lại. Cha cho rằng với các phần trình bày hết sức bổ ích từ quý diễn giả từ cả hai trường đại học, quý cử tọa đã có được những kiến thức bổ ích. Sau khi cha Phaolô gửi tới quý cử tọa lời mời tham dự ngày tiếp theo của Hội Thảo, MC tuyên bố khép lại ngày đầu tiên của Hội Thảo AI: CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC ĐỐI VỚI KITÔ HỮU VIỆT NAM HÔM NAY.

Thứ Bảy, ngày 02/03/2024

Ngày thứ hai của Hội Thảo cũng bắt đầu với lời cầu nguyện và một tóm lược ngắn từ MC về những điều đã trao đổi trong ngày thứ nhất. Ngay sau đó, cử tọa đến với bài thuyết trình đầu tiên của ngày thứ hai với tựa đề **L'IA et la foi** (AI và Đức tin), do cha Jean-Baptiste Edart trình bày, cùng với sự hỗ trợ của phiên dịch viên soeur Cảnh Tuyết. Phần trình bày của cha Edart đưa ra một góc nhìn Kinh thánh về tính ưu việt của chứng nhân sống động cho Lời Chúa được hướng dẫn bởi Thần Khí và những hạn chế thiết yếu của AI liên quan đến sứ mệnh giảng dạy của Giáo hội. Trong tương quan với Ngôi Lời, chỉ có con người mới có khả năng đặc biệt để hiểu được ý nghĩa của sự sáng tạo. Con người làm được điều đó với cái nhìn chiêm ngắm: chiêm ngắm là đi vào sự thật, đi vào sự gặp gỡ với ý nghĩa, với Logos, nghĩa là với một ngôi vị. Từ đó, con người truyền tải đức tin của mình dưới sự hướng dẫn của Thánh Thần - điều mà chúng ta gọi là rao giảng - bằng lời và hành động. Theo logic này về tương quan sống động với Thiên Chúa của từng chứng nhân, AI không thể là chứng nhân cho Tin Mừng, AI không bao giờ có thể mặc lấy thẩm quyền của lời chứng.

Bài thuyết trình tiếp theo mang tên **Trí tuệ nhân tạo (AI) và Đời sống Kitô hữu** (l'IA et la vie chrétienne) của cha Giuse Đỗ Mạnh Thịnh là một góc nhìn tổng hợp về AI dưới nhãn quan luân lý Công giáo. Tập trung vào Huân Quyền, đặc biệt là tư tưởng của Đức Thánh Cha Phanxicô, cha Giuse cho chúng ta một tổng hợp tổng hợp đầy đủ về cái nhìn của Giáo Hội, nhấn mạnh những tương quan cần chú ý trong việc phát triển AI. Từ đó, cha Giuse cũng đưa ra nhận định mục vụ theo định hướng của Giáo Hội trước những cơ hội và thách thức mà AI đặt ra cho con cái Giáo Hội, mà điều tiên quyết là nuôi dưỡng và giáo dục cảm thức về sự cao quý và tính độc nhất của nhân vị con người. Cha Giuse cho rằng chúng ta có vai trò lớn trong việc nỗ lực xây dựng một tương lai mà công nghệ được sử dụng như một phương tiện để bồi dưỡng tinh thần, củng cố đạo đức của con người nói chung và Kitô hữu nói riêng.

Sau thời gian giải lao là phần trao đổi của quý cử tọa với toàn thể các diễn giả. Từ ngày đầu tiên của Hội Thảo đã có rất nhiều câu hỏi được gửi về cho ban tổ chức; những câu hỏi này được ban tổ chức tổng hợp và sắp xếp lại. Với sự điều phối chung của cha Phaolô Ngô Đình Sĩ, buổi trao đổi diễn ra rất sôi nổi. Quý cử tọa và các giáo sư đã trao đổi về cơ chế hoạt động của các thuật toán, về khả năng dự đoán tài tình dựa trên kho dữ liệu khổng lồ, về khái niệm điểm dị biệt (singularity), về sự tồn tại của tính trung lập của thuật toán, và về tính luân lý của việc sử dụng trí tuệ nhân tạo. Qua các câu trả lời, quý giáo sư nhấn mạnh sự siêu vượt của con người và chủ vị tính của mỗi nhân vị, đặc biệt trong thế giới có xu hướng lấy kỹ thuật làm trung tâm, đánh giá các giá trị theo chủ nghĩa duy hậu quả (consequentialism) và các dạng thức của chủ nghĩa thực dụng. Các giáo sư cũng gợi ý rằng chúng ta hãy tự hỏi mình rằng chúng ta có thể cầu nguyện với trí tuệ nhân tạo hay không? Bởi vì dù sở hữu rất nhiều khả năng lớn và đường như có thể đưa ra câu trả lời cho mọi câu hỏi của chúng ta, trí tuệ nhân tạo không bao giờ có thể trả lời câu hỏi: Thánh Ý Chúa cho cuộc đời tôi là gì? Sau hơn một tiếng đồng hồ, vì giới hạn thời gian của chương trình, phần trao đổi kết thúc mặc dù có rất nhiều câu hỏi vẫn chưa thể được giải đáp.

Tiếp đến, Đức Cha Louis, Viện phó Học viện Công giáo Việt Nam, lên có đôi lời tóm kết và cảm ơn quý diễn giả. Trên quan điểm của một nhà toán học, Đức Cha Louis Viện phó bày tỏ cái nhìn lạc quan rằng máy móc, với những lý thuyết thuật toán xấp xỉ, dù có cố gắng đến đâu cũng không thể biến cái xấp xỉ của nó thành một với thực tại con người huyền nhiệm. Song, Đức Cha Louis lưu tâm đến vấn đề giáo dục làm sao để thế hệ trẻ biết sử dụng AI một cách đem lại lợi ích. Ngài cũng đặt ra nhu cầu đặc biệt về việc xây dựng một nguyên tắc đạo đức trong việc sử dụng công nghệ và trí tuệ nhân tạo.

Sau đó, Đức Cha Viện trưởng trao tặng hoa và quà lưu niệm cho quý diễn giả. Sau lời ca nguyện, MC tuyên bố Hội Thảo kết thúc.

Mặc dù Hội Thảo không thể giải quyết được tất cả mọi vấn đề, ban tổ chức hy vọng đây sẽ là điểm khởi đầu của chúng ta. Ước mong Chúa luôn ở cùng chúng ta, thêm sức để chúng ta luôn đón nhận cả những thách thức và cơ hội mà AI mang lại, vững tâm tìm kiếm sự khôn ngoan và phân định sáng suốt trước tất cả những gì mà Thiên Chúa trao phó cho chúng ta quản lý và sử dụng.